

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้
กระทู้ธรรม นักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี
Development for Student's Morality and Ethics with Essay Writing
Process of Theme on Dhamma Subject of Students
at Wat Thong Noppakhun School, Phetchaburi Province

พระใบฎีกาพายัพ สิริธมโม (เกตุน้อย)*

Phrabaidika Payup Siritommo (Ketnoi)

เฉลียว บุรีภักดิ์**

Chaleo Buripakdi

สมนึก ชูปานกลีบ***

Somnuk Chupankleeb

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Development Strategy, Phetchaburi Rajabhat University

สุมาลี พงศ์ติยะไพบูลย์****

Sumalee Pongtiyapaiboon

สาขาวิชาพื้นฐานวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ประเทศไทย

Teaching Profession, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail : siritommo.payup@gmail.com

Received : June 13, 2021

Revised : July 14, 2021

Accepted : April 08, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) เปรียบเทียบคะแนนความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ก่อนและหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม (๒) เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรม การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม และ (๓) หาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม การวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับ

* พระใบฎีกาพายัพ สิริธมโม (เกตุน้อย) Phrabaidika Payup Siritommo (Ketnoi), นักศึกษาหลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต Master of Arts Program Students

** ศ.ดร.เฉลียว บุรีภักดิ์ Prof.Dr.Chaleo Buripakdi ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Advisor Thesis

*** ดร.สมนึก ชูปานกลีบ Dr.Somnuk Chupankleeb ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Advisor Thesis

**** ดร.สุมาลี พงศ์ติยะไพบูลย์ Dr.Sumalee Pongtiyapaiboon ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Advisor Thesis

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวัดทองนพคุณ ปีการศึกษา ๒๕๖๒ จำนวน ๓๐ คน โดยใช้การสอนด้วยชุดพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แบบวัดความรู้ แบบวัดทักษะ และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูประจำชั้นโรงเรียนวัดทองนพคุณ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระสงฆ์ผู้สอนพระปริยัติธรรมวัดทองนพคุณ รวม ๙ ท่าน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (๑) หลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมสูงขึ้น เมื่อทดสอบความแตกต่างพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๒) ก่อนเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนมีพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเรียนมีพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสูงขึ้นอยู่ในระดับมาก และ (๓) แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมคือ ผู้บริหารและครูผู้สอนร่วมกันวางแผนหลักสูตรสถานศึกษา โดยการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับทุกกลุ่มสาระ เพิ่มเวลาการสอนหลักธรรมศึกษา ปรับปรุงสื่อการสอนให้น่าสนใจมากขึ้น และส่งเสริมจัดกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา การเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น อีกทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และครอบครัวควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมคือ เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน การดำเนินชีวิต มีเมตตาและมีน้ำใจกับนักเรียนด้วยการสอน การชี้แนะแนวทางในสิ่งที่เป็นประโยชน์ บาปบุญคุณโทษ เพื่อเป็นการปลูกฝังและซึมซับเข้าไปในจิตใจจนสร้างให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

คำสำคัญ : การพัฒนา; คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน; กระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม

Abstract

This research with the objective to (1) compare the scores of knowledge about morality and ethics of students before and after studying with the essay writing process of Theme on Dhamma Subject, (2) compare of morality and ethics behavior development scores of students before and after studying with the essay writing process of Theme on Dhamma Subject, and (3) propose guidelines for morality and ethical development of students before and after studying with the essay writing process of Theme on Dhamma Subject. This research is a combination of the quantitative research methodology, the sample group consisted of 30 students in grades 4-6 students at Wat Thong Noppakhun school, the academic year 2019. The research instruments consisted of teaching with

morality and ethics development kit, knowledge scale, skill scale, and questionnaire. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, t-test. And, the qualitative research methodology was also used. The data were collected from the key informants, consisting of school director and class teacher at Thong Noppakhun school, abbot, deputy abbot, and monks who teach the Dharma of Wat Thong Noppakhun school, a total of 9 people, selected by using a purposive sampling method. The data were analyzed content analysis. The research results were as follows: (1) After studying with the essay writing process of Theme on Dhamma Subject, the students had higher knowledge. There was a statistically significant difference at the 0.01 level, (2) Before studying with the essay writing process of Theme on Dhamma Subject, the students have morality and ethics behavior development was at the moderate level, and after studying, the students had higher morality and ethical behavior development at a high level, and (3) Propose guidelines for morality and ethical development of students before and after studying with the essay writing process of Theme on Dhamma Subject is the administrators and teachers together to plan the school curriculum by integrating Buddhism principles into all subject groups, increasing the teaching time of Dhamma studies, improving teaching communication to make it more interesting, and promote activities to attend moral camps, volunteer activities, learning the principles of sufficiency economy, etc. In addition, administrators, teachers, and families should act as role models for upholding morality and ethics according to the principles of Benjasil, Benjatham is to set a good example in work, life, be kind and considerate to students by teaching, guiding what is beneficial, sinful and harmful, for the cultivate and absorb into the mind until creating students to be good people of society.

Keywords: Development; Student's Morality and Ethics; Essay Writing Process of Theme on Dhamma Subject

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๔ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๖ กำหนดว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนา คนไทยให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ควบคู่คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรง ชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยยึดแนวการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบและ

การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสม ซึ่งสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนต้องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา^๑ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ โดยมุ่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม รักความเป็นไทย ใฝ่หาคำถามในการคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ ทักษะทางด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายด้านศาสนาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๗๙ บางส่วนระบุว่า รัฐต้องให้อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา สนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต^๒

ปัจจุบันมักจะพบปัญหาเยาวชนประพฤติตนออกนอกกลุ่มอกทาง เช่น การติดยาเสพติดดื่มสุรา สูบบุหรี่ ก่อการทะเลาะวิวาท ลักเล็กขโมยน้อย การมั่วสุม ปัญหาการยกพวกตีกัน เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นมาจากการขาดศีลธรรมที่ดีงาม หลงใหลผิดใฝ่ในทางเสื่อม เข้าใจผิด ขาดการชี้นำที่ถูกต้อง ถ้าหากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนถูกปล่อยปละละเลย สังคมย่อมเกิดความสับสนวุ่นวายขึ้น^๓ โรงเรียนเป็นสถานที่ ๆ เยาวชนหรือนักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญา สังคม และจริยธรรม ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาให้อยู่บนหลักการที่เป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ รอบด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม องค์ประกอบที่สำคัญคือ หลักคุณธรรมและจริยธรรมที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณภาพภายในคือ ความชื่นชม ยกย่อง ในขณะที่การกระทำชั่ว ย่อมนำความเจ็บปวดมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น เป็นสภาพการณ์ของการกระทำที่ดีคือ ความเหมาะสมตามควร ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่สามารถจำแนกได้ สามารถสั่งสอน อบรมให้ปฏิบัติตามมาตรฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะ รับผิดชอบชั่วดี ตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจลักษณะนิสัย และความตั้งใจ หรือเจตนาที่ดีงาม ลักษณะ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๙), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร, ม.ป.ป.), หน้า ๕.

^๒ ธนเทพพร เดชประสาท, “การประยุกต์ใช้เกมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการส่งเสริมกระบวนการเขียนเรียงความ แก่กระทุ์ธรรมในหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสันตศึกษาเพื่อการศึกษา (มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘), หน้า ๑.

^๓ จำลองลักษณ์ สุจริตจันทร์, “การศึกษาพฤติกรรมด้านเบญจธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนชุมชนประชาธิปไตยวิทยาการ จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔) หน้า ๒.

ของคุณธรรมนั้นเป็นสิ่งละเอียดอ่อนอยู่ในจิตใจของแต่ละคนไม่อาจวัดหรือควบคุมได้ด้วยกฎหมายหรือข้อบังคับใด ๆ แต่ควบคุมได้ด้วยจิตสำนึกของตนเองผู้ที่มีจิตสำนึกในคุณธรรม สามารถห้ามความคิดที่ไม่ถูกต้องของตนเองได้ และสามารถยับยั้งการกระทำที่ไม่สมควร และสามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีได้ จึงจะได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นคนดีอย่างแท้จริง เพราะทุกคนที่มีคุณธรรมจะต้องมีองค์ประกอบตามหลัก ดังต่อไปนี้ (๑) เป็นคนจริง (๒) รู้บังคับควบคุมตนเอง (๓) มีความอดกลั้นและอดทน (๔) รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (๕) มีความสงสารอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ (๖) ซื่อสัตย์ เมื่อผู้อื่นได้ดี และ (๗) รู้จักวางเฉย ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและลักษณะของคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งละเอียดอ่อนอยู่ในจิตใจของแต่ละคน ไม่อาจวัดหรือควบคุมได้ด้วยกฎหมายหรือข้อบังคับใด ๆ แต่ควบคุมได้ด้วยจิตสำนึกของตนเอง ผู้ที่มีจิตสำนึกในคุณธรรมสามารถห้ามความคิดที่ไม่ถูกต้องของตนเองได้ และสามารถยับยั้งการกระทำที่ไม่สมควร และสามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีได้ จึงจะได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นคนดีอย่างแท้จริง^๕

การจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาได้มีการบริหารจัดการด้านการศึกษาของโรงเรียนโดยผสมผสานระหว่างการศึกษาตามรูปแบบและการศึกษาประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและส่งเสริมคุณธรรมแก่นักเรียน ผู้เรียนจะได้ศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ พิธีกรรมต่าง ๆ มีการสอดแทรกการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมให้เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมในการเรียนการสอน โดยกำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษาการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมเป็นการแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจ ความคิด และความรู้สึกของผู้เขียน ซึ่งได้มาจากการศึกษาวิชาธรรมะ พุทธะ และเบญจศีลเบญจธรรม ว่าจะสามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด และความรู้สึกออกไปสู่ผู้อื่นได้ดีหรือไม่ ซึ่งการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมมีความสำคัญในการช่วยส่งเสริมความเจริญทางด้านจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนรู้จักลำดับความคิด สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจ ตามต้องการได้ รู้จักเลือกถ้อยคำสำนวน โวหารสำนวนได้ถูกต้องตามหลักภาษา และส่งเสริมให้ผู้เรียนเขียนได้ถูกต้องตามแบบที่นิยม^๖

โรงเรียนวัดทองนพคุณ (เจริญราษฎร์วิทยาคาร) เป็นสถานศึกษาระดับประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดเพชรบุรี ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ตั้งอยู่ในบริเวณวัดทองนพคุณ หมู่ที่ ๔ ตำบลบางจาก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ ในครั้งแรก

^๔ สกุนา บัณฐรัตน์ และคณะ, แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๑.

^๕ พระครูปราโมทย์วรคุณ, “การสร้างชุดการสอนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โดยใช้วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓-๔.

ที่มีการจัดตั้งขึ้นเพื่อทำการเรียนการสอนโดยอาศัยศาลาวัดเป็นที่ทำการเรียนการสอน โดยความเห็นชอบของเจ้าอาวาสในสมัยนั้นคือ พระครูเจริญ ท่านที่จะเป็นผู้ทุ่มเทให้กับการศึกษา และการบริการชุมชนในทุกเรื่อง ในสมัยนั้นวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการพัฒนาด้านต่าง ๆ การดำเนินการในระยะแรกเกิดความยุ่งยากมากเพราะไม่มีอุปกรณ์ที่จะบริหารจัดการให้เป็นสากลแบบในปัจจุบัน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. ๑๔๙๐ ได้รับงบประมาณสร้างอาคารชั่วคราวจากรัฐบาลในขณะนั้น และเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๐ จึงได้รับอนุมัติสร้างอาคารถาวรที่เรียกว่า อาคาร ๐๑๗ และใช้ทำการมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนบริเวณอื่น ๆ วัดอนุเคราะห์ให้ใช้ได้ในทุกพื้นที่ที่จำเป็น อาทิเช่น สนามกีฬา สนามเด็กเล่น เป็นต้น ปัจจุบันโรงเรียนวัดทองนพคุณ (เจริญราษฎร์วิทยาคาร)^๖ โรงเรียนวัดทองนพคุณได้บริหารจัดการด้านการศึกษารูปแบบและการศึกษาประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และส่งเสริมคุณธรรมแก่นักเรียน โดยหลังจากการเรียนรู้หลักวิชาต่าง ๆ ผู้เรียนจะถูกฝึกให้มีการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม พรรณนาหัวข้อธรรมะ แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในหัวข้อธรรมที่กำหนด ทั้งนี้กระทู้ธรรมที่ผู้เรียนได้เขียนหรือแสดงออกมา หากสามารถกระตุ้นให้ผู้ฟังได้ไตร่ตรอง และพิจารณาเห็นเป็นรูปธรรม จะช่วยให้ผู้ฟังสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากยิ่งขึ้น แต่จากสภาพการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนในปัจจุบันยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาจะสอนกับเฉพาะด้านความรู้ที่เป็นนามธรรมและจะต้องฝึกให้ปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะประสบผลสำเร็จ แต่ถ้ามีความรู้แต่ไม่ปฏิบัติไม่ได้เกิดความซาบซึ้งในการที่จะนำหลักธรรมคำสอนไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของตนเอง นอกจากนี้ยังพบว่าในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนานั้นนักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย มีเจตคติที่ไม่ดีต่อพระพุทธศาสนา นักเรียนขาดประสบการณ์ในการคิดอย่างเป็นระบบ ครูผู้สอนไม่สามารถสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เนื้อหาที่บรรจุไว้ในหลักสูตร บางเรื่องมีเนื้อหาเยิ่นเย้อสำหรับนักเรียน และนักเรียนไม่ให้ความสนใจ และเนื้อหาเป็นนามธรรม นักเรียนให้ความสนใจต่อการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย

จากสภาพปัญหาดังกล่าวในฐานะที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสอนนักเรียนในโรงเรียนวัดทองนพคุณ จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม เพื่อให้ทราบว่านักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนวัดทองนพคุณว่ามีแนวโน้มที่จะพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมมากน้อยเพียงไร และสามารถหาแนวทางพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมดังกล่าวให้เป็นคุณธรรมประจำตัวอย่างถาวรแก่นักเรียนได้อย่างไร เพื่อที่จะสร้างให้เยาวชนมีคุณธรรมอันจะนำพาความสุขความเจริญแก่สังคมไทยในอนาคต

^๖ อรุณ สมานมิตร, “ประวัติโรงเรียนวัดทองนพคุณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/a/petburi.go.th/thongnoppakun>, [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒].

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี ก่อนและหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม
๒. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี ก่อนและหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม
๓. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ กระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม และตัวแปรตาม ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยนำหลักเบญจศีล เบญจธรรมมาใช้ในการวัดคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ความเมตตา กรุณา สัมมาอาชีวะ ความสำรวมอินทรีย์ ความซื่อสัตย์ และความมีสติรอบคอบ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. การวิจัยเชิงปริมาณ

๑.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวัดทองนพคุณ ตำบลบางจาก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ปีการศึกษา ๒๕๖๒ มีจำนวน ๓๐ คน ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวัดทองนพคุณทั้งหมด ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๐ คน

๑.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

๑) ชุดพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ผู้วิจัยนำเอกสารแนวทางการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา ชั้นตรี วิชาวินัย (เบญจศีล-เบญจธรรม) ของสำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ^๗ และหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ของคณะสงฆ์และรัฐบาล^๘ มาใช้เป็นการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย ๔ บท ได้แก่ บทที่ ๑ ศีลและวินัย บทที่ ๒ เบญจศีล บทที่ ๓ เบญจธรรม และบทที่ ๔ การเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม

^๗ สำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา ชั้นตรี วิชาวินัย (เบญจศีล-เบญจธรรม), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑-๙๐.

^๘ คณะสงฆ์และรัฐบาล, หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๗, (นครปฐม : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑-๕.

๒) แบบวัดความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี ก่อนและหลังเรียน จำนวน ๕๐ ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด (Close End) คือ ผู้ตอบเลือกตอบตามตัวเลือกที่กำหนดให้เพียง ๑ คำตอบ^๙

๓) แบบวัดทักษะการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม กระดาษเพื่อเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม โดยมีหัวข้อของการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม ดังนี้ (๑) อตตะ หิตตโน นาโถ ตนแล เป็นที่พึ่งของตน (๒) ขนติ ตโปตปัสสิโน ความอดทน เป็นตบะของผู้บำเพ็ญเพียร (๓) ธมมจารี สุขุ เสติ ผู้ประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข (๔) อาโรคยา ปรมา ลาภา ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ (๕) สุโข ปุณณสส อจฺจโย การสั่งสมบุญ เป็นสุขในโลก และ (๖) สิลโลเก อนุตฺตรํ คีล เป็นเยี่ยมในโลก^{๑๐} ซึ่งการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมมีคะแนนทั้งสิ้น ๑๐๐ คะแนน

๔) แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๔๐ ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ

๑.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองนพคุณ ตำบลบางจาก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒) ติดต่อประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๕ โรงเรียนวัดทองนพคุณด้วยตนเอง

๓) นำแบบวัดความรู้ เรียงความแก้กระทู้ธรรม และแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ก่อนนำไปประมวลผลเพื่อหาค่าสถิติ

๑.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติดังนี้

๑) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของคะแนนความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมก่อนและหลังเรียน ด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม โดยใช้ t- test

๒) วิเคราะห์การวัดทักษะการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม ผู้วิจัยนำคะแนนมาหาค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้เกณฑ์การประเมินคุณภาพ ดังนี้^{๑๑}

^๙ สำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา ชั้นตรี วิชาวินัย (เบญจศีล-เบญจธรรม), หน้า ๙๒-๑๐๕.

^{๑๐} คณะสงฆ์และรัฐบาล, หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๗, หน้า ๑-๕.

^{๑๑} สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐.

คะแนนที่คำนวณได้	การแปลผล
๐.๐๐-๔๙.๙๙	มีทักษะอยู่ในระดับปรับปรุง
๕๐.๐๐-๕๙.๙๙	มีทักษะอยู่ในระดับพอใช้
๖๐.๐๐-๗๔.๙๙	มีทักษะอยู่ในระดับดี
๗๕.๐๐-๘๙.๙๙	มีทักษะอยู่ในระดับดีมาก
๙๐.๐๐-๑๐๐.๐๐	มีทักษะอยู่ในระดับดีเยี่ยม

๓) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยไว้ดังนี้ (Best, 1981 : 184)

คะแนนค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ - ๕.๐๐	หมายถึง มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๙	หมายถึง มีการพัฒนาอยู่ในระดับมาก
คะแนนค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙	หมายถึง มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙	หมายถึง มีการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย
คะแนนค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙	หมายถึง มีการพัฒนาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ

๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองนพคุณ ๑ ท่าน ครูประจำชั้น โรงเรียนวัดทองนพคุณ ๓ ท่าน เจ้าอาวาส วัดทองนพคุณ ๑ ท่าน รองเจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ ๑ ท่าน และพระสงฆ์ผู้สอนพระปริยัติธรรม ๓ ท่าน รวมทั้งหมด ๙ ท่าน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาในการวิจัย ซึ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ได้แก่ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี

๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการนัดวัด เวลา สถานที่ ผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้นชี้แจงจุดมุ่งหมาย การเก็บความลับ พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกการสัมภาษณ์และเจาะลึกในประเด็นที่จะสัมภาษณ์ เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสรุปความเห็นและสอบถามประเด็นที่อยากจะทราบเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเป็นคำถามปิดท้ายการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดเตรียมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ผลต่อไป

๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา

๑. เปรียบเทียบคะแนนความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี ก่อนและหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม พบว่า ก่อนเรียนมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๕๔.๑๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑๕.๘๓๖ และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๗๙.๔๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๙.๑๔๕ แสดงให้เห็นว่าหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้ กระทู้ธรรม นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมสูงขึ้น เมื่อทดสอบความแตกต่างโดยใช้ t-test พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๒. เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี ก่อนและหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม พบว่า ก่อนเรียนนักเรียน มีพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเรียนนักเรียนมีพฤติกรรมการ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสูงขึ้นอยู่ในระดับมาก ซึ่งหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้ กระทู้ธรรม นักเรียนมีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ด้านความมีสติรอบคอบ คู่กับศีลข้อที่ ๕ มากที่สุด รองลงมาด้านสัมมาอาชีวะ คู่กับศีลข้อที่ ๒ ด้านความมีสัจย์ คู่กับศีลข้อที่ ๔ ด้านความสำรวมในกาม คู่กับ ศีลข้อที่ ๓ และด้านความเมตตา-กรุณา คู่กับศีลข้อที่ ๑ ตามลำดับ

๓. แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้ กระทู้ธรรมคือ ผู้บริหารและครูผู้สอนร่วมกันวางแผนหลักสูตรสถานศึกษา โดยการบูรณาการหลักพระพุทธ- ศาสนาเข้ากับทุกกลุ่มสาระ เพิ่มเวลาการสอนหลักธรรมศึกษา ปรับปรุงสื่อการสอนให้น่าสนใจมากขึ้น และส่งเสริมจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมจิตอาสา การเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ฝึกให้นักเรียนช่วยเหลือเพื่อน พี่ช่วยน้อง อีกทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และ ครอบครัวควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม คือ เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน การดำเนินชีวิต มีเมตตาและมีน้ำใจกับนักเรียนด้วยการสอน การชี้แนะ แนวทางในสิ่งที่เป็นประโยชน์ บาปบุญคุณโทษ เพื่อเป็นการปลูกฝังและซึมซับเข้าไปในจิตใจจนสร้างให้ นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

๑. เปรียบเทียบคะแนนความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรี ก่อนและหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม พบว่า หลังเรียน นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมสูงขึ้น และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ แสดงให้เห็นว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนวิชาธรรมศึกษาผ่านชุดพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยเน้นหลักเบญจศีล-เบญจธรรม และวิธีการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม ทำให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสูงขึ้น อาจเป็นเพราะว่าการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมทำให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึกผ่านกระบวนการไตร่ตรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ หาเหตุและผล แล้วเขียนออกมาในรูปแบบอักษรหรือภาษาที่ตนเข้าใจ เพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจความหมายและใจความสำคัญของกระทู้ ทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาสติปัญญา เพิ่มพูนความสามารถในการจำ การคิด และการแก้ปัญหา และช่วยให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ รวมทั้งคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไป เด็กจะสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยความรู้ที่ตนเป็นความรู้ที่คงทนไม่เลือนหายไปโดยง่าย สอดคล้องกับแนวคิดของ แก้ว ชิดตะขบ^{๑๒} ที่กล่าวว่า การที่สามารถเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมให้ได้ดี ควรเรียนหลังจากเรียนวิชาธรรมแล้ว เพราะวิชานี้เป็นวิชาที่อธิบายธรรมโดยการเขียนหรือเรียงความเมื่อไม่เข้าใจธรรมก็อธิบายหรือเขียนไม่ได้ ดังนั้นการเรียงความกระทู้ธรรมได้ดีต้องเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมเป็นอย่างดีหรือมีความรู้ความหมายของข้อธรรม และผู้ศึกษาปฏิบัติตามย่อมได้รับประโยชน์คือ ทำให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่า ความหมาย ความสำคัญ และมีความศรัทธา เลื่อมใสในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น เข้าใจถึงผลดีผลเสียของสรรพสิ่งในโลก รู้จักเลือกสรรหลักพุทธธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และพัฒนาด้านจิตใจของผู้เรียนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี มีคุณธรรมนำความรู้โดยสามารถลดละเลิกความชั่ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนเทพพร เดชประสาท^{๑๓} ที่กล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยเกมส์คอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการส่งเสริมกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมในหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๕ โรงเรียนวัดสุวรรณาราม หลังใช้เกมสูงกว่าก่อนใช้เกมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาดรณพล จอมมงคล^{๑๔}

^{๑๒} แก้ว ชิดตะขบ, อ้างถึงใน ธนเทพพร เดชประสาท, “การประยุกต์ใช้เกมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการส่งเสริมกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมในหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๒๒.

^{๑๓} ธนเทพพร เดชประสาท, “การประยุกต์ใช้เกมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการส่งเสริมกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมในหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๖๐.

^{๑๔} พระมหาดรณพล จอมมงคล, “การพัฒนาทักษะการตั้งกระทู้ธรรมของสามเณรด้วยบล็อกสะทอนการเรียนรู้ตามวิธีคิดแบบวิภาษวาท”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๔-๑๐๕.

ที่สรุปผลการวิจัยไว้ว่า ผลของคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ทักษะการเขียนกระตุ้ธรรมตามการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณทั้ง ๘ สัปดาห์ พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการเขียนบล็อกสะท้อนการเรียนรู้ตามวิธีคิดแบบ
 วิถีชีวิตที่มีประโยชน์ และที่เรียนด้วยการเขียนบล็อกสะท้อนการเรียนรู้ตามวิธีคิดแบบวิถีชีวิต
 มีคะแนนทักษะการตั้งกระตุ้ธรรมหลังเรียนครั้งที่ ๑ (Post-test1) และคะแนนทักษะการตั้งกระตุ้ธรรม
 หลังเรียนครั้งที่ ๒ (Post-test2) เพิ่มขึ้น

๒. เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ
 จังหวัดเพชรบุรี ก่อนและหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระตุ้ธรรม พบว่า หลังเรียน
 ด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระตุ้ธรรมนักเรียนมีพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม อยู่ใน
 ระดับมาก ซึ่งสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนนักเรียนมีพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
 ซึ่งหลังเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระตุ้ธรรม นักเรียนมีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
 ด้านความมีสติรอบคอบ คู่กับศีลข้อที่ ๕ มากที่สุด รองลงมาด้านสมาธิศีลข้อที่ ๒ ด้านความ
 มีสัตย์ คู่กับศีลข้อที่ ๔ ด้านความสามัคคีในหมู่คณะ คู่กับศีลข้อที่ ๓ และด้านความเมตตา-กรุณา คู่กับศีลข้อ
 ที่ ๑ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเขียนเรียงความแก้กระตุ้ธรรมเป็นวิธีการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่จะช่วย
 ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรมของนักเรียน ทำให้นักเรียน
 มีคะแนนพฤติกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่ดีขึ้น อาจเป็นเพราะการปลูกฝังนักเรียนด้วยการ
 สอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปในการเรียนการสอนทำให้นักเรียน มีสมาธิในการเรียน
 มากขึ้น ทั้งนี้สมาธิเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้และจดจำของเด็ก ช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา
 ทำให้เรียนได้ดี จึงทำให้เข้าใจหลักหลักเบญจศีล-เบญจธรรมและจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
 จนเกิดเป็นนิสัยหรือพฤติกรรมที่ดีขึ้น เช่น ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรา บุหรี่ และยาเสพติด มีความซื่อสัตย์สุจริต
 ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีความเมตตา-กรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน สอดคล้องกับพระบรม
 ปณิญาโล (โพธิ์ศรี)^{๑๔} ที่ได้ประมวลคำว่า “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” เข้าด้วยกันได้เป็น “คุณธรรม
 จริยธรรม” (Moral Values) มีความหมายว่าเป็นการประพฤติปฏิบัติที่เป็นสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง ตามมาตรฐาน
 และเป็นที่ยอมรับของสังคม หรืออาจจะให้ความหมายได้ว่า “คุณธรรมตามกรอบจริยธรรม” คุณธรรมและ
 จริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพลักษณะอันนำมาซึ่งคุณธรรมจริยธรรมที่ดี
 ความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ตามคำสั่งสอนในศาสนาหรือการประพฤติตามเกณฑ์ที่ถูกต้อง ทั้งกาย
 วาจา และใจ อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม นำมาซึ่งความเจริญ
 ก้าวหน้าของสังคม เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดในตัวบุคคล

^{๑๔} พระบรม ปณิญาโล (โพธิ์ศรี), “ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัย
 เทคโนโลยีสยาม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
 การบริหารการศึกษา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

มากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิตา ศุภถมงคล^{๑๖} ที่กล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ ภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๕ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความมีสติรอบคอบคู่กับศีลข้อที่ ๕ ด้านสมาธิภาวนา คู่กับศีลข้อที่ ๒ ด้านความมีศรัทธาคู่กับศีลข้อที่ ๔ ด้านความสามัคคีในหมู่คณะคู่กับศีลข้อที่ ๓ และด้านความเมตตา-กรุณา คู่กับศีลข้อที่ ๑ ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์อนันต์ อานนโท (ธูปจินดา)^{๑๗} ที่กล่าวถึงผลการวิจัยไว้ว่า ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกตามรายด้าน พบว่า พฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก

๓. แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนโรงเรียนวัดทองนพคุณ จังหวัดเพชรบุรีคือ ผู้บริหารและครูผู้สอนร่วมกันวางแผนหลักสูตรสถานศึกษา โดยการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับทุกกลุ่มสาระ เพิ่มเวลาการสอนหลักธรรมศึกษา ปรับปรุงสื่อการสอนให้น่าสนใจมากขึ้น และส่งเสริมจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมจิตอาสา การเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ฝึกให้นักเรียนช่วยเหลือเพื่อน พี่ช่วยน้อง อีกทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และครอบครัวควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมคือ เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน การดำเนินชีวิต มีเมตตาและมีน้ำใจกับนักเรียนด้วยการสอน การชี้แนะแนวทางในสิ่งที่เป็นประโยชน์ บาปบุญคุณโทษ เพื่อเป็นการปลูกฝังและซึมซับเข้าไปในจิตใจจนสร้างให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคนทุกคน คุณธรรมเป็นสภาพความงาม ความดีภายในจิตใจ ส่วนจริยธรรมคือ ความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม ทั้งกายและวาจา สมควรที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมน่าชื่นชม มีความสงบสุขสงบ เยือกเย็น จริยธรรมเป็นเรื่องของการฝึกนิสัยที่ดี โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จนเป็นนิสัย ซึ่งทั้งสองส่วนต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน พฤติกรรมของคนที่ดีแสดงออกมาทั้งทางกาย และวาจานั้น ย่อมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์และเป็นไปตามความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ และสติปัญญา

^{๑๖} บัณฑิตา ศุภถมงคล, “การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๘๑-๘๖.

^{๑๗} พระสมุห์อนันต์ อานนโท (ธูปจินดา), “การศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๗-๓๘.

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลจึงต้องพัฒนาทั้ง ๓ ด้านควบคู่กันไปคือ การพัฒนาด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ และด้านพฤติกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ อีราพร กุลนันทน์^{๑๘} ได้สรุปว่าจริยธรรมช่วยปูพื้นฐาน ความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีให้กับเด็ก นอกจากนี้ ยังเป็นแนวทางให้เด็กเลือกปฏิบัติได้ถูกต้อง จริยธรรมมีความสำคัญสำหรับเด็กปฐมวัยในการปูพื้นฐานลักษณะอันดีงามให้กับเด็ก ควรให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นนิสัย การพัฒนาเด็กมี ๓ ด้านคือ (๑) ด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ได้แก่ การเกิดความรู้ความเข้าใจว่าสิ่งใดดี สิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดควรทำ สิ่งใดควรยกเว้น (๒) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ได้แก่ การเกิดความรู้สึกโน้มน้าวทางอารมณ์ ที่สะท้อนออกมาในลักษณะทางการชอบ-ไม่ชอบ อย่างเห็นความสำคัญเต็มใจรับค่านิยมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย และ (๓) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ได้แก่ ความสามารถที่จะลงมือปฏิบัติด้วยกายหรือวาจาในลักษณะนิสัยทางจริยธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐ จันทร์หนูหงส์^{๑๙} ได้สรุปว่าในสถานศึกษาผู้บริหารและครู ควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจริยธรรมให้กับนักเรียน โดยควรปลูกฝังด้านจริยธรรมเพื่อให้เขาเหล่านั้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย และจิตใจ มีความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งจะประพฤติปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง มีความยุติธรรม มีความเสียสละ มีเหตุผล มีความรักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ มีเมตตากรุณา มีความสามัคคี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่อง มีคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า รู้จักรักษาส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูประโชติจันทวิมล (นามจันทโชโต)^{๒๐} พบว่า แนวทาง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้เป็นพิเศษ เพราะสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันและเร่งรีบ จึงทำให้พฤติกรรมของเด็กได้รับอิทธิพลจากสภาพการณดังกล่าว

^{๑๘} อีราพร กุลนันทน์, การพัฒนาคุณลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย : ทฤษฎี แนวคิดและแนวปฏิบัติ, (นครสวรรค์ : คอมพิวเตอร์แอนดกราฟฟิค, ๒๕๕๒).

^{๑๙} ญัฐ จันทร์หนูหงส์, “ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ โรงเรียนสีกัน (วัฒนานครอุบลรัตน์) เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๐} พระครูประโชติจันทวิมล (นาม จันทโชโต), “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๖.

ข้อเสนอแนะ

๑. จากผลการวิจัยพบว่าก่อนเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตา-กรุณา อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นโรงเรียนควรฝึกให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตั้งแต่เพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้องในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน รวมถึงผู้ปกครองต้องดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก เช่น บริจาคสิ่งของหรือเสื้อผ้าให้แก่ผู้ด้อยโอกาส พานักเรียนไปทำบุญใส่บาตรที่วัดเป็นประจำ ให้อาหารสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของหรือได้รับบาดเจ็บ เพื่อเป็นการปลูกฝังความเมตตา-กรุณาแก่นักเรียน

๒. จากผลการวิจัยพบว่าก่อนเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความสามัคคีในกาม อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นโรงเรียนควรจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทยแต่โบราณ ให้รู้จักรักนวลสงวนตัว ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า รวมถึงผู้ปกครองต้องคอยสอนนักเรียนให้รู้เท่าทันสื่อเมื่อดูละครที่มีเนื้อเรื่องไม่สุภาพ ไม่พูดจาสุ่อไปทางลามกให้เด็กได้ยิน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

๓. จากผลการวิจัยพบว่าก่อนเรียนด้วยกระบวนการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักเรียนมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีสัจย์ อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นครูและผู้ปกครองควรเป็นแบบอย่างให้นักเรียนเห็น พูดจาไพเราะ ไม่พูดส่อเสียด ยุยง ไม่พูดปด และชี้ให้เห็นถึงคุณและโทษของการพูดความจริงและการพูดโกหก เมื่อนักเรียนเห็นและรับรู้บ่อยๆ ก็จะซึมซับเข้าไปในจิตใจ จนช่วยสร้างนักเรียนให้เป็นคนดีของสังคม

บรรณานุกรม

- คณะสงฆ์และรัฐบาล. **หลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๗**. นครปฐม : มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- จำลองลักษณ์ สุจริตจันทร์. “การศึกษาพฤติกรรมด้านเบญจธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนชุมชนประชาธิปไตยวิทยาการ จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- ณัฐ จันทร์หนูหงส์. “ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ โรงเรียนสีกัน (วัฒนานครอุปถัมภ์) เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ธนเทพพร เดชประสาท. “การประยุกต์ใช้เกมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการส่งเสริมกระบวนการเขียนเรียงความแก่กระทั้ธรรมในหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาสันเทศศาสตร์เพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

ธีราพร กุลนันทน์. **การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย : ทฤษฎี แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. นครสวรรค์ : คอมพิวเตอร์แอนด์กราฟฟิค, ๒๕๕๒.

บัณฑิตา ศุภุทธมงคล. “การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูประโชติจันทวิมล (นาม จันทโชโต). “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมิน ทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูปราโมทย์วรคุณ. “การสร้างชุดการสอนการเขียนเรียงความแก่กระทั้ธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โดยใช้วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๓.

พระบำรุง ปณฺญาพล (โพธิ์ศรี). “ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาอรุณพล จอมมงคล. “การพัฒนาทักษะการตั้งกระทั้ธรรมของสามเณรด้วยบล็อกสะท้อนการเรียนรู้ตามวิธีคิดแบบวิภังคชาท”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระสมุห์อนันต์ อานนโ (ฐปจินดา). “การศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สฤณา บัณฑิตรัตน์ และคณะ. **แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร, ม.ป.ป.

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

สำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาขั้นตรี วิชาวินัย (เบญจศีล-เบญจธรรม). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๘.

เว็บไซต์

อรุณ สมานมิตร. ประวัติโรงเรียนวัดทองนพคุณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://sites.google.com/a/petburi.go.th/thongnoppakun>, [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒].